YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (SUURI JAOSTO)

10 päivänä helmikuuta 2009 *

Asiassa C-185/07,

jossa on kyse EY 68 ja EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka House of Lords (Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt 28.3.2007 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 2.4.2007, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Allianz SpA, aiemmin Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, ja

Generali Assicurazioni Generali SpA

vastaan

West Tankers Inc.,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ja A. Ó Caoimh sekä tuomarit P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Klučka (esittelevä tuomari), E. Levits ja L. Bay Larsen,

julkisasiamies: J. Kokott,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc-Sławiczek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 10.6.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Allianz SpA, aiemmin Riunione Adriatica di Sicurta SpA, ja Generali Assicurazioni Generali SpA, edustajanaan S. Males, QC, avustajanaan barrister S. Masters,

– West Tankers Inc., edustajanaan solicitor I. Chetwood, avustajinaan barrister T. Brenton ja barrister D. Bailey,

– Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään V. Jackson ja S. Behzadi-Spencer, avustajinaan V. Veeder ja A. Layton, QC,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään G. de Bergues ja A.-L. During,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.9.2008 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Allianz SpA, aiemmin Riunione Adriatica di Sicurtà SpA, ja Generali Assicurazioni Generali SpA (jäljempänä yhdessä Allianz ja Generali) sekä West Tankers Inc. (jäljempänä West Tankers) ja jossa on kysymys West Tankersin sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun syntymisestä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Kansainvälinen oikeus

3 Ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta New Yorkissa 10.6.1958 tehdyn yleissopimuksen (Yhdistyneiden kansakuntien sopimuskokoelma, nide 330, s. 3; jäljempänä New Yorkin yleissopimus) II artiklan 3 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Kun sopimusvaltion tuomioistuimessa on pantu vireille asia, josta asianosaiset ovat tehneet tässä artiklassa tarkoitetun sopimuksen, tuomioistuimen tulee toisen asianosaisen pyynnöstä osoittaa asianosaiset turvautumaan välitysmenettelyyn, jollei se katso mainittua sopimusta mitättömäksi, vaikutusta vailla olevaksi tai mahdottomaksi täyttää.”

Yhteisön oikeus

4 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 25 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Jotta jäsenvaltioiden tekemiä kansainvälisiä sitoumuksia kunnioitettaisiin, tämä asetus ei vaikuta erityiskysymyksiä koskeviin yleissopimuksiin, joiden sopimuspuolia jäsenvaltiot ovat.”

5 Asetuksen 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti asetusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin.

2. Asetusta ei sovelleta:

– –

d) välimiesmenettelyyn.”

6 Asetuksen 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

– –

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua;

– –”

Kansallinen oikeus

7 Ylimmästä tuomioistuimesta annetun vuoden 1981 lain (Supreme Court Act 1981) 37 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”High Court voi antaa väliaikaisen tai lopullisen määräyksen kaikissa asioissa, joissa se katsoo sen oikeaksi ja asianmukaiseksi – –”

8 Välimiesmenettelystä annetun vuoden 1996 lain (Arbitration Act 1996) 44 §:ssä, jonka otsikko on ”Tuomioistuimen toimivalta, jota voidaan käyttää välimiesmenettelyn tueksi”, säädetään seuraavaa:

”1) Jolleivät asianosaiset ole muuta sopineet, tuomioistuimella on välimiesmenettelyä varten ja siihen liittyvien seikkojen osalta sama valta antaa määräyksiä jäljempänä luetelluissa asioissa kuin sillä on tuomioistuinmenettelyä varten ja siihen liittyvien seikkojen osalta.

2) Nämä asiat ovat:

– –

e) väliaikaisen määräyksen antaminen – –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

9 Elokuussa 2000 Front Comor -niminen alus, jonka West Tankers omistaa ja jonka Erg Petroli SpA (jäljempänä Erg) oli ottanut rahtaussopimuksessa vuokralle, törmäsi Syrakusassa (Italia) Ergin omistamaan laituriin ja aiheutti vahinkoa. Rahtaussopimukseen sovellettiin Englannin oikeutta, ja siihen sisältyi lauseke, jossa määrättiin välimiesmenettelystä (jäljempänä välityssopimus) Lontoossa (Yhdistynyt kuningaskunta).

10 Erg haki vakuutuksenantajiltaan Allianzilta ja Generalilta korvausta vakuutusturvansa enimmäismäärään asti ja aloitti sen ylittävältä osalta välimiesmenettelyn West Tankersia vastaan Lontoossa. West Tankers kiisti olevansa vastuussa törmäyksestä aiheutuneista vahingoista.

11 Suoritettuaan vakuutussopimuksen mukaisesti korvauksen Ergille sen kärsimästä vahingosta Allianz ja Generali nostivat 30.7.2003 kanteen West Tankersia vastaan Tribunale di Siracusassa (Italia) saadakseen takaisin rahasummat, jotka ne olivat maksaneet Ergille. Ne käyttivät perusteenaan Italian siviililain 1916 §:n mukaista lakisääteisestä takautumisoikeuttaan Ergiin nähden. West Tankers esitti väitteen, jonka mukaan tämä tuomioistuin ei ollut toimivaltainen sen vuoksi, että oli olemassa välityssopimus.

12 West Tankers aloitti 10.9.2004 rinnakkaisen oikeudenkäynnin High Cour of Justice (England & Wales), Queen's Bench Divisionissa (Commecial Court) (Yhdistynyt kuningaskunta) ja vaati sen toteamista, että sen itsensä ja Allianzin ja Generalin välinen riita-asia olisi saatettava välimiesmenettelyyn rahtaussopimukseen sisältyvän välityssopimuksen nojalla. West Tankers vaati niin ikään sellaisen määräyksen antamista, jolla kiellettäisiin Allianzia ja Generalia ryhtymästä muuhun kuin välimiesmenettelyyn ja jatkamasta Tribunale di Siracusassa vireillä olevaa oikeudenkäyntiä (jäljempänä anti-suit injunction -määräys).

13 High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) hyväksyi 21.3.2005 antamallaan tuomiolla West Tankersin vaatimukset ja antoi vaaditun Allianzia ja Generalia koskevan määräyksen. Ne hakivat muutosta tähän tuomioon House of Lordsissa. Ne katsoivat, että tällaisen määräyksen antaminen on asetuksen N:o 44/2001 vastaista.

14 House of Lords viittasi aivan ensiksi asiassa C-116/02, Gasser, 9.12.2003 annettuun tuomioon (Kok., s. I.-14693) ja asiassa C-159/02, Turner, 27.4.2004 annettuun tuomioon (Kok., s. I-3565), joissa sen mukaan pääasiallisesti todetaan, että määräys, jolla kielletään asianosaista ryhtymästä oikeudenkäyntiin tai jatkamasta oikeudenkäyntiä jäsenvaltion tuomioistuimessa, ei voi olla yhteensopiva asetuksella N:o 44/2001 käyttöön otetun järjestelmän kanssa, vaikka sen olisikin antanut tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tuomioistuin. House of Lordsin mukaan näin on sen vuoksi, että kyseisellä asetuksella säädetään kattavasta yhtenäisten sääntöjen järjestelmästä

toimivallan jakamiseksi jäsenvaltioiden välillä, ja kunkin jäsenvaltion tuomioistuinten on luotettava vastavuoroisesti siihen, että näitä sääntöjä sovelletaan asianmukaisesti.

15 House of Lordsin mukaan tätä periaatetta ei voida kuitenkaan ulottaa välimiesmenettelyyn, joka suljetaan asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa kokonaan asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällä alalla ei ole kattavaa yhtenäisten yhteisön sääntöjen järjestelmää, joka on edellytyksenä sille, että jäsenvaltioiden tuomioistuinten välinen keskinäinen luottamus voi syntyä ja että sitä voidaan soveltaa. Lisäksi asiassa C-190/89, Rich, 25.7.1991 annetun tuomion (Kok., s. I-3855) mukaan asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukainen soveltamisalan ulkopuolelle jääminen koskee paitsi välimiesmenettelyä sinänsä myös oikeudenkäyntiä, jonka kohteena on välimiesmenettely. Asiassa C-391/95, Van Uden, 17.11.1998 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-7091) on täsmennetty, että oikeudenkäynnin kohteena on välimiesmenettely, jos sen tarkoituksena on suojata oikeutta saada riita-asia ratkaistuksi välimiesmenettelyssä, mistä on kysymys pääasiassa.

16 House of Lords jatkaa, että koska koko välimiesmenettelyn ala jää asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalan ulkopuolelle, Allianzille ja Generalille osoitettu määräys, jolla heitä kielletään ryhtymästä muuhun kuin välimiesmenettelyyn ja jatkamasta Tribunale di Siracusassa vireillä olevaa oikeudenkäyntiä, ei voi olla kyseisen asetuksen vastainen.

17 House of Lords toteaa lopuksi, että Yhdistyneen kuningaskunnan tuomioistuimet ovat jo vuosia käyttäneet anti suit injunction -määräyksiä. Sen mukaan tämä käytäntö on tehokas välimiesmenettelyn sijaintipaikan tuomioistuimelle, joka valvoo välimiesmenettelyn laillisuutta, koska se edistää oikeusvarmuutta ja pienentää mahdollisuutta, että välitystuomio ja kansallisen tuomioistuimen tuomio ovat keskenään ristiriidassa. Lisäksi se, että myös muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet omaksuisivat tämän käytännön, edistäisi Euroopan yhteisön kilpailukykyä New Yorkin, Bermudasaarten ja Singaporen kaltaisiin maailman välimiesmenettelyn keskuksiin nähden.

18 Näissä olosuhteissa House of Lords päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko asetuksen (EY) N:o 44/2001 mukaista, että jäsenvaltion tuomioistuin antaa määräyksen, jolla kielletään henkilöä aloittamasta tai jatkamasta oikeudenkäyntiä toisessa jäsenvaltiossa, sillä perusteella, että tällainen oikeudenkäynti on vastoin välityssopimusta?”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

19 House of Lords haluaa selvittää, onko se, että jäsenvaltion tuomioistuin antaa määräyksen, jonka tarkoitus on kieltää henkilöä aloittamasta tai jatkamasta oikeudenkäyntiä toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa, sillä perusteella, että tällainen oikeudenkäynti on vastoin välityssopimusta, asetuksen N:o 44/2001 vastaista, vaikka asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa välimiesmenettely suljetaan kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

20 Pääasiassa kysymyksessä olevan kaltainen anti-suit injunction -määräys voidaan osoittaa tosiasiallisen tai mahdollisen ulkomaisen oikeudenkäynnin kantajalle. Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 14 kohdassa, on niin, että jos vastaaja ei noudata tällaista määräystä, häntä voidaan syyttää oikeuden halventamisesta, josta voidaan määrätä tuntuvia rangaistuksia, jopa vankeutta tai omaisuuden takavarikointi.

21 Sekä West Tankers että Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus katsovat, että tällainen määräys ei voi olla asetuksen N:o 44/2001 vastainen, koska asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa suljetaan välimiesmenettely kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

22 Tältä osin on palautettava mieleen, että sen ratkaisemiseksi, kuuluuko riita-asia asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan, on otettava huomioon ainoastaan riidan kohde (ks. em. asia Rich, tuomion 26 kohta). Tarkemmin ilmaistuna kuulumisen asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan ratkaisee niiden oikeuksien luonne, joiden turvaaminen kysymyksessä olevalla menettelyllä varmistetaan (em. asia Van Uden, tuomion 33 kohta).

23 Pääasiassa kysymyksessä olevan kaltainen oikeudenkäynti, joka johtaa anti-suit injunction -määräyksen antamiseen, ei voi siis kuulua asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan.

24 Vaikka menettely ei kuulu asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan, sillä voi kuitenkin olla seurauksia, jotka heikentävät asetuksen tehokasta vaikutusta, toisin sanoen estävät tuomioistuimen toimivaltaa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevien sääntöjen yhdenmukaistamista ja tällä samalla alalla annettujen ratkaisujen vapaata liikkuvuutta koskevien tavoitteiden toteuttamisen. Näin on erityisesti, jos tällainen menettely estää toisen jäsenvaltion tuomioistuinta käyttämästä sille asetuksessa N:o 44/2001 annettua toimivaltaa.

25 Näin ollen on tutkittava, kuuluuko Allianzin ja Generalin Tribunale di Siracusassa West Tankersia vastaan aloittama oikeudenkäynti itse asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan ja millä tavoin anti-suit injunction -määräys vaikuttaa tähän oikeudenkäyntiin.

26 Tältä osin otettava huomioon, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 53 ja 54 kohdassa, että jos tämä menettely kuuluu riidan kohteen perusteella, toisin sanoen pääasian menettelyssä turvattavien oikeuksien, kuten vahingonkorvausvaatimuksen, luonteen perusteella asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan, myös esikysymys välityssopimuksen sovellettavuudesta ja myös sen pätevyydestä kuuluu tämän asetuksen soveltamisalaan. Tätä päätelmää tukee myös Helleenien tasavallan liittymisestä 27.9.1968 allekirjoitettuun tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevaan yleissopimukseen (EYVL 1972, L 299, s. 32; jäljempänä Brysselin yleissopimus) tehdyn selvityksen (EYVL 1986, C 298, s. 1), jonka ovat laatineet Evrigenis ja Kerameus, 35 kohta. Siinä todetaan, että Brysselin yleissopimuksen nojalla voidaan liitännäisenä kysymyksenä tutkia sellaisen välityslausekkeen pätevyyttä, johon asianosainen vetoaa esittääkseen sen tuomioistuimen puuttuvaa toimivaltaa koskevan oikeudenkäyntiväitteen, jossa häntä vastaan on nostettu yleissopimuksen nojalla kanne.

27 Tästä seuraa, että West Tankersin Tribunale di Siracusassa esittämä toimivallan puutetta koskeva väite, joka perustui välityssopimuksen olemassaoloon, sekä kysymys tämän sopimuksen pätevyydestä kuuluvat asetuksen N:o 44/2001 soveltamisalaan ja että näin ollen on yksinomaan tämän tuomioistuimen tehtävänä ratkaista tämä oikeudenkäyntiväite ja kysymys omasta toimivallastaan kyseisen asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan ja 5 artiklan 3 alakohdan mukaisesti.

28 Se, että anti-suit injunction -määräyksellä estetään jäsenvaltion tuomioistuinta, joka on tavallisesti toimivaltainen ratkaisemaan riita-asian asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan mukaisesti, lausumasta tämän asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti itse tämän asetuksen sovellettavuudesta sen käsiteltävänä olevaan riita-asiaan, riistää siltä väistämättä vallan tutkia kysymystä sen omasta asetuksen N:o 44/2001 mukaisesta toimivallasta.

29 Tästä seuraa aivan ensiksi, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltainen anti-suit injunction -määräys ei, kuten julkiasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 57 kohdassa, ole sen Brysselin yleissopimusta koskevan, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenevän yleisen periaatteen mukainen, jonka mukaan kukin tuomioistuin tutkii siihen sovellettavien sääntöjen nojalla, onko se toimivaltainen

ratkaisemaan asian, joka on saatettu sen käsiteltäväksi (ks. vastaavasti em. asia Gasser, tuomion 48 ja 49 kohta). Tältä osin on syytä muistaa, että lukuun ottamatta muutamia rajoitettuja poikkeuksia, joilla ei ole pääasian kannalta merkitystä, asetuksessa N:o 44/2001 ei sallita sitä, että jäsenvaltion tuomioistuin tutkii toisen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaisuuden (ks. asia C-351/89, Overseas Union Insurance ym., tuomio 27.6.1991, Kok., s. 3317, 24 kohta ja em. asia Turner, tuomion 26 kohta). Tämä toimivalta määräytyy suoraan kyseisen asetuksen sääntöjen perusteella, joihin kuuluvat myös sen soveltamisalaa koskevat säännöt. Jäsenvaltion tuomioistuimella ei siis ole missään tapauksessa parempia edellytyksiä ratkaista toisen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaisuutta (em. asia Overseas Union Insurance ym., tuomion 23 kohta ja em. asia Gasser, tuomion 48 kohta).

30 Koska tällainen anti-suit injunction -määräys estää toisen jäsenvaltion tuomioistuinta käyttämästä sille asetuksessa N:o 44/2001 annettua toimivaltaa, toisin sanoen valtaa päättää asetuksen n:o 44/2001 aineellisen soveltamisalan määrittävien sääntöjen – joihin asetuksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohta kuuluu – perusteella, onko tämä asetus sovellettavissa, tällainen määräys on myös ristiriidassa sen keskinäisen luottamuksen kanssa, jota sopimusvaltiot osoittavat toistensa oikeusjärjestyksille ja lainkäyttöelimille ja johon asetuksen N:o 44/2001 toimivaltajärjestelmä perustuu (ks. vastaavasti em. asia Turner, tuomion 24 kohta).

31 Todettakoon lopuksi, että jos anti-suit injunction -määräyksellä estettäisiin Tribunale di Siracusaa tutkimasta itse esikysymystä välityssopimuksen pätevyydestä tai sovellettavuudesta, asianosainen voisi välttää oikeudenkäynnin pelkästään vetoamalla kyseiseen sopimukseen, ja kantaja, jonka mukaan sopimus on mitätön, vaikutusta vailla tai mahdoton täyttää, ei voisi saada asiaansa käsitellyksi siinä kansallisessa tuomioistuimessa, jossa hän on pannut asian vireille asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 alakohdan nojalla, jolloin häneltä riistettäisiin mahdollisuus turvautua sellaiseen oikeussuojan muotoon, johon hänellä on oikeus.

32 Tästä seuraa, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltainen anti-suit injunction -määräys ei ole yhteensopiva asetuksen N:o 44/2001 kanssa.

33 Tätä päätelmää tukee New Yorkin yleissopimuksen II artiklan 3 kappale, jonka mukaan sen sopimusvaltion tuomioistuimen, jossa on pantu vireille asia, josta asianosaiset ovat tehneet välityssopimuksen, tulee toisen asianosaisen pyynnöstä kehottaa asianosaisia turvautumaan välimiesmenettelyyn, jollei se katso mainittua sopimusta mitättömäksi, vaikutusta vailla olevaksi tai mahdottomaksi täyttää.

34 Edellä esitetty huomioon ottaen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että se, että jäsenvaltion tuomioistuin antaa määräyksen, jonka tarkoitus on kieltää henkilöä aloittamasta tai jatkamasta oikeudenkäyntiä toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa, sillä perusteella, että tällainen oikeudenkäynti on vastoin välityssopimusta, on asetuksen N:o 44/2001 vastaista.

Oikeudenkäyntikulut

35 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Se, että jäsenvaltion tuomioistuin antaa määräyksen, jonka tarkoitus on kieltää henkilöä aloittamasta tai jatkamasta oikeudenkäyntiä toisen jäsenvaltion tuomioistuimissa, sillä perusteella, että tällainen oikeudenkäynti on vastoin välityssopimusta, on tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 vastaista.

Allekirjoitukset